

HƯỚNG DẪN HỌC NGỮ VĂN 8 VNEN TUẦN 25

Bài 22: Hịch tướng sĩ

A. Hoạt động khởi động

Theo em, những bài hịch thường ra đời trong bối cảnh lịch sử nào và nhằm mục đích gì ?

Bài làm:

Những bài hịch thường ra đời trong hoàn cảnh đất nước lâm nguy, xảy ra chiến tranh, thời điểm trước các cuộc kháng chiến hay có tai họa, mối đe dọa to lớn đối với cuộc sống của người dân. Hịch được viết ra nhằm để cổ động, thuyết phục, khích lệ, cổ vũ mọi người cùng đứng lên đồng lòng đấu tranh chống lại tai ương, chống thù trong giặc ngoài. Hịch là thể loại mang tính chiến đấu cao.

B. Hoạt động hình thành kiến thức

1. Đọc hiểu văn bản *Hịch tướng sĩ*.

2. Tìm hiểu văn bản.

a) Hoàn thiện bảng sau để nắm được bố cục, nội dung của bài *Hịch tướng sĩ*:

Bài làm:

Bố cục	Nội dung chính
Phần 1: Từ đầu đến “ còn lưu tiếng tốt.”	Nêu những tấm gương anh hùng trong sử sách ,để khích lệ tướng sĩ.
Phần 2: từ "Huông chi ta cùng các ngươi" đến "ta cũng vui lòng."	Phơi bày bộ mặt xấu xa và tội ác của kẻ thù; đồng thời bày tỏ lòng căm thù giặc
Phần 3: Từ "Các ngươi ở cùng ta" đến "không muốn vui vẻ phỏng có được không ?"	Phân tích phải trái, làm rõ đúng sai trong lối sống, trong hành động của các tướng sĩ.
Phần 4: Đoạn còn lại	Nêu nhiệm vụ cụ thể, cấp bách và khích lệ tinh thần chiến đấu của tướng sĩ.

b) Những chi tiết nào miêu tả sự ngang ngược và tội ác của giặc?

Bài làm:

Sự ngang ngược và tội ác của giặc được thể hiện qua những chi tiết:

"Ngó thấy sứ giặc đi lại nghênh ngang ngoài đường, uốn lưỡi cú diều mà sỉ mắng triều đình, đem thân dê chó mà bắt nạt tề phụ, thác mệnh Hốt Tất Liệt mà đòi ngọc lụa, để thỏa lòng tham không cùng, giả hiệu Văn Nam Vương mà thu vàng bạc, để vét của kho có hạn. Thật khác nào như đem thịt mà nuôi hổ đói, sao cho khỏi để tai vạ về sau !"

Hành động: nghênh ngang, sỉ mắng triều đình, bắt nạt tề phụ, vớ vét tài sản.

Thái độ: hống hách, kiêu căng, tham lam,...

Tác giả đã sử dụng nghệ thuật ẩn dụ, so sánh, phép liệt kê, hình ảnh đặc tả cùng những từ ngữ có giá trị biểu cảm cao để lột tả, phơi bày sự ngang ngược và tội ác của giặc.

c) Lòng yêu nước, căm thù giặc của Trần Quốc Tuấn thể hiện qua những chi tiết nào?

Nhận xét về tinh thần yêu nước của Trần Quốc Tuấn qua bài *Hịch tướng sĩ*.

Bài làm:

Lòng yêu nước, căm thù giặc của Trần Quốc Tuấn thể hiện qua những chi tiết:

- Nỗi đau trước cảnh nước mất nhà tan được diễn tả thống thiết: "Ta thường tới bữa quên ăn, nửa đêm vỗ gối; ruột đau như cắt, nước mắt đầm đìa". Uất hận trào dâng đến cực điểm khi tác giả bộc lộ thái độ của mình đối với kẻ thù: chỉ căm tức chưa được xả thịt lột da, nuốt gan uống máu quân thù.

- Vị tướng đã tự xác định một tinh thần hi sinh hết mình cho đất nước: "Dẫu cho trăm thân này phơi ngoài nội cỏ, nghìn xác này gói trong da ngựa, ta cũng vui lòng."

Qua những câu văn chân thành và xúc động, những lời tâm huyết, ruột gan của Trần Quốc Tuấn, ta có thể cảm nhận sâu sắc được tấm lòng yêu nước nồng nàn cùng tinh thần căm thù giặc cực độ của ông.

d) Trần Quốc Tuấn phê phán những hành động sai trái gì của tướng sĩ, đồng thời khẳng định những việc đúng nên làm là gì?

Bài làm:

Trần Quốc Tuấn nghiêm khắc phê phán những hành động sai trái của tướng sĩ: thái độ bàng quan, vô trách nhiệm của tướng sĩ trước vận mệnh của đất nước ngàn cân treo sợi tóc, không biết hổ thẹn khi bị kẻ thù làm nhục, không biết căm tức khi phải hầu hạ bọn giặc... tập trung phê phán hành động sai trái, sa vào những thú vui tầm thường (vui chơi gà, cờ bạc, ham săn bắn, thích rượu ngon, mê gái đẹp) của tướng sĩ. Những thú vui ấy tưởng như nhỏ nhặt nhưng tác hại ghê gớm (thái ấp, bổng lộc không còn; vợ con khôn cùng, gia quyến tan nát; xã tắc, tổ tông bị giày xéo; thanh danh bị ô nhục...).

Đồng thời ông cũng vạch ra hướng đi đúng đắn, những việc nên làm cho tướng sĩ của mình:

- Khuyên bảo họ cần "đặt mỗi lửa" – biết lo xa. Nêu cao tinh thần cảnh giác.

- Huấn luyện quân sĩ, tăng cường tập luyện võ nghệ, học tập binh thư yêu lược.

=> Chống giặc ngoại xâm, bảo vệ đất nước cùng lợi ích của bản thân.

e) Hoàn thành bảng theo gợi ý sau để thấy được những nét đặc sắc về giọng điệu của bài *Hịch tướng sĩ*:

Bài làm:

Nội dung	Giọng điệu	Ví dụ
Ngợi ca	Hào hùng, sáng khoái	Cốt Đãi Ngột Lang ... còn lưu tiếng tốt!
Tâm tình	Chân thành, xúc động	Các người ở cùng ta coi giữ binh quyền đã lâu ngày... lúc trận mạc xông pha thì cùng nhau sống chết, lúc ở nhà nhàn hạ thì cùng nhau vui cười.
Phê phán	Đanh thép, dứt khoát, nghiêm khắc	Nay các người nhìn chủ nhục mà không biết lo...tiếng hát hay không thể làm cho giặc điếc tai.
Khuyên bảo	Gần gũi, chân tình	"Lúc bấy giờ, ta cùng các người sẽ bị bắt, đau xót biết chừng nào! Chẳng những ...mà phần mộ cha mẹ các người cũng bị quật lên...

g) Ngoài nét đặc sắc về giọng điệu, *Hịch tướng sĩ* còn có những thành công nào khác về nghệ thuật? Chỉ rõ một số thành công đó (cách lập luận, sử dụng dẫn chứng, hình ảnh, từ ngữ,...)

Bài làm:

- Thủ pháp so sánh - tương phản: đoạn 2,3
- Thủ pháp trùng điệp - tăng tiến; được sử dụng kết hợp với thủ pháp so sánh - tương phản, các điệp từ, điệp ngữ, điệp ý được sử dụng triệt để nhằm tạo ra âm hưởng cho bài hịch, đồng thời gợi, khắc sâu vào tâm trí người đọc (đoạn 3).

- Lập luận chặt chẽ, sắc bén :

+ Nêu giả thiết, nguyên nhân để khẳng định việc làm sai trái sẽ dẫn tới hậu quả tai hại : “Nếu có giặc Mông Thát tràn sang thì ... đau xót biết chừng nào!”

- Sử dụng nhiều ẩn dụ sinh động, gợi cảm : uốn lưỡi cú diều, thân dê chó...; hình tượng so sánh, cụ thể : “người người giỏi như Bàn Mông, nhà nhà đều là Hậu Nghệ”; “có thể bêu đầu Hốt Tất Liệt ở cửa khuyết, làm rửa thịt Vân Nam Vương ở Cảo Nhai...”; những hình ảnh dễ hiểu : cựa gà trống, áo giáp, mựa

3. Tìm hiểu về hành động nói

a) Đọc đoạn trích sau và thực hiện yêu cầu:

Cái Tí chưa hiểu hết ý câu nói của mẹ, nó xám mặt lại và hỏi bằng giọng luống cuống:

- Vậy thì bữa sau con ăn ở đâu ?

Điểm thêm một “giây” nức nở, chị Dậu ngó con bằng cách xót xa:

- Con sẽ ăn ở nhà cụ Nghị thôn Đoài.

Cái Tí nghe nói giây này, giống như sét đánh bên tai, nó liệng củ khoai vào rổ và oà lên khóc.

[...] Chừng như lúc này thấy bắt cả chó lớn, chó con, cái Tí vẫn tưởng những con vật ấy sẽ đi thế mạng cho mình, cho nên nó đã vững dạ ngồi im. Bây giờ nghe mẹ nó giục nó phải đi, nó lại nhếch nhác, méo khóc:

- U nhất định bán con đấy ư ? U không cho con ở nhà nữa ư ? Khốn nạn thân con thế này! Trời ơi!...

(Ngô Tất Tố, *Tắt đèn*)

(1) Liệt kê những câu nói của các nhân vật trong đoạn trích trên.

(2) Mỗi câu nói của nhân vật nhằm mục đích gì? (Gợi ý: trình bày, hỏi, bộc lộ cảm xúc, hứa hẹn, điều khiển,...)

(3) Chỉ ra mỗi kiểu câu tương ứng với mục đích nói đã xác định.

Bài làm:

Những câu nói của các nhân vật trong đoạn trích:

- Vậy thì bữa sau con ăn ở đâu ?

+ Mục đích: dùng để hỏi

+ Kiểu câu tương ứng: câu nghi vấn

- Con sẽ ăn ở nhà cụ Nghị thôn Đoài.

+ Mục đích: thông báo

+ Kiểu câu tương ứng: câu trần thuật

- U nhất định bán con đấy ư ? U không cho con ở nhà nữa ư ? Khốn nạn thân con thế này! Trời ơi!...

+ Mục đích: bộc lộ cảm xúc tuyệt vọng, xót xa

+ Kiểu câu tương ứng: câu cảm thán.

b) Điền các từ ngữ: *lời nói, điều khiển, hỏi, trình bày* vào chỗ trống để hoàn thiện bảng thông tin sau:

- *Hành động nói là hành động được thực hiện bằng ... nhằm mục đích nhất định.*

- *Người ta dựa theo mục đích của hành động nói mà đặt tên cho nó. Những kiểu hành động nói thường gặp là(báo tin, kể, tả, nêu ý kiến, dự đoán,...),.....(cầu khiến, đe dọa, thách thức,...), hứa hẹn, bộc lộ cảm xúc.*

Bài làm:

- *Hành động nói là hành động được thực hiện bằng lời nói nhằm mục đích nhất định.*

- *Người ta dựa theo mục đích của hành động nói mà đặt tên cho nó. Những kiểu hành động nói thường gặp là hỏi, trình bày (báo tin, kể, tả, nêu ý kiến, dự đoán,...), điều khiển (cầu khiến, đe dọa, thách thức,...), hứa hẹn, bộc lộ cảm xúc.*

C. Hoạt động luyện tập

1. Viết đoạn văn khoảng 4 – 5 câu trình bày suy nghĩ của em về một vấn đề mà em tâm đắc nhất trong *Hịch tướng sĩ*.

Bài làm:

Qua *Hịch tướng sĩ*, ta có thể cảm nhận sâu sắc được tấm lòng yêu nước nồng nàn của Trần Quốc Tuấn. Trước tội ác của kẻ thù và nỗi nhục mất nước, trong ông uất hận sục sôi, cháy bỏng quyết tâm chiến đấu vì dân tộc. Những lời tâm sự giản dị mà dồn nén ấy như được trào ra từ một trái tim thiết tha yêu nước. Thực là một tấm lòng, một tinh thần đáng trân trọng, đáng tự hào!

2. Xác định mục đích nói của những câu sau:

a) *Ta thường tới bữa quên ăn, nửa đêm vỗ gối, ruột đau như cắt, nước mắt đầm đìa, chỉ căm tức rằng chưa xả thịt lột da, nuốt gan uống máu quân thù. [1] Dầu cho trăm thân này phơi ngoài nội cỏ, nghìn xác này gói trong da ngựa ta cũng vui lòng [2].*

b) *Nay ta bảo thật các ngươi: nên lấy việc "đặt môi lửa dưới đồng củi nỏ" làm nguy; nên lấy điều "kiêng canh nóng mà thổi rau nguội" làm sợ. [1] Phải huấn luyện quân sĩ, tập dượt cung tên; khiến cho ai nấy đều giỏi như Bàn Mông, mọi người đều tài như Hậu Nghệ; có thể bêu đầu Hốt Tất Liệt ở cửa khuyết, làm rửa thịt Vân Nam Vương ở Cảo Nhai.[2]*

c) *Giặc với ta là kẻ thù không đội trời chung, các ngươi cứ điềm nhiên không biết rửa nhục, không lo trừ hung, lại không dạy quân sĩ, chẳng khác nào quay mũi giáo mà xin đầu hàng, gơ tay không mà chịu thua giặc.*

Bài làm:

a)

[1] bộc lộ cảm xúc

[2] hứa hẹn

b)

[1] nêu ý kiến

[2] cầu khiến

c) dự đoán

3. Nối câu ở cột A với hành động nói phù hợp ở cột B

A	B
(1) Thứ bảy này con có đi học không?	a) Bộc lộ cảm xúc

(2) Con được nghỉ học để các anh chị lớp 9 thi nghề mẹ ạ.	b) Hỏi
(3) Vậy, con sang dọn dẹp nhà cửa giúp ông bà nhé!	c) Dự đoán
(4) Chắc hôm đó thì cậu An cũng về rồi, thế nào cậu chả nhớ mua cho con mấy quyển truyện mà con thích.	d) Cầu khiến
(5) Thật là tuyệt, thảo nào cậu bảo sẽ cho con một sự bất ngờ!	e) Trình bày
	g) Hứa hẹn

Bài làm:

- (1) – b
- (2) – e
- (3) – d
- (4) – c
- (5) – a

4. Tạo lập một đoạn hội thoại (chủ đề tự chọn) có khoảng 4 – 5 hành động nói. Xác định mục đích nói của mỗi hành động nói.

Bài làm:

Lan: - Kia Hoa, cậu đi đâu mà vội thế? (*hỏi*)

Hoa: - Con chó nhà tớ vừa chạy đâu mất, tớ đang đi tìm. (*trình bày*)

Lan: - Vậy để tớ về nhà cất cặp sách rồi đi tìm cùng cậu nhé. (*hứa hẹn*)

Hoa: - Ôi, thế thì tốt quá! (*bộc lộ cảm xúc*) Cảm ơn cậu.

D. Hoạt động vận dụng

1. Khái quát những nét chính về nội dung và nghệ thuật của bài *Hịch tướng sĩ* bằng sơ đồ tư duy.

Bài làm:

Khích lệ lòng yêu nước và ý chí quyết tâm chiến thắng kẻ thù xâm lược			
Khích lệ lòng căm thù giặc và nỗi nhục của kẻ mất nước.	Khích lệ lòng trung quân ái quốc, lòng ân nghĩa thủy chung của những người cùng cảnh ngộ	Khích lệ ý chí lập công và tinh thần xả thân vì nước của tướng sĩ	Khích lệ lòng tự trọng và danh dự cá nhân của mỗi người trước vận mệnh quốc gia.

2. Ghi lại một đoạn hội thoại ngắn (khoảng 3- 4 hành động nói) giữa một người bán hàng và một người mua hàng. Xác định mục đích nói của các nhân vật. Người nói đã thực hiện hành động nói nào để đạt được mục đích của mình?

Bài làm:

Người mua: - Cô ơi, cái áo này bao nhiêu tiền? (*hỏi*)

Người bán: - 300 ngàn. (*thông báo*)

Người mua: - Ôi đắt quá! (*bộc lộ cảm xúc*) Cô bớt cho con một chút đi! (*cầu khiến*)